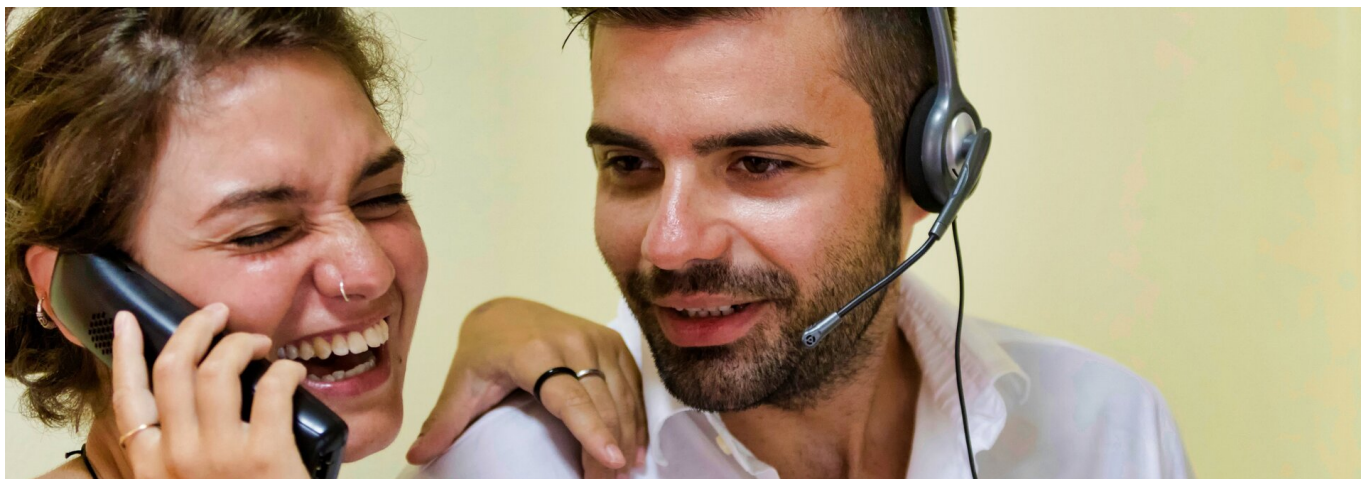

Intencja wypowiedzi

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Schemat](#)
- [Sprawdź się](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Bibliografia:

- Źródło: *Encyklopedia językoznawstwa ogólnego*, red. K. Polański, Wrocław-Warszawa-Kraków 1993, s. 424.
- Źródło: Ignacy Krasicki, *Konie i furman*, [w:] Ignacy Krasicki, *Wybór bajek i satyr*, Kraków 2018, s. 16.
- Źródło: Ignacy Krasicki, *Ptaszki w klatce*, [w:] Ignacy Krasicki, *Wybór bajek i satyr*, Kraków 2018, s. 11.
- Źródło: Ignacy Krasicki, *Kulawy i ślepy*, [w:] tegoż, *Wybór bajek i satyr*, Kraków 2018, s. 9.

Komunikacja językowa polega na przekazywaniu i odbieraniu wiadomości za pomocą określonego języka. Słowa są najbardziej popularnym sposobem porozumiewania się między ludźmi. Każda sytuacja, w której używa się języka w celu porozumienia się, nazywana jest aktem komunikacji. Aby mógł on zaistnieć, musi zostać spełnionych kilka warunków, między innymi rozpoznanie przez odbiorcę intencji wypowiedzi, a także rozróżnienie podstawowych funkcji komunikatów językowych.

Twoje cele

- Wyjaśnisz, czym jest intencja wypowiedzi.
- Rozpoznasz typy intencji wypowiedzi.
- Odróżnisz znaczenie dosłowne od implikowanego.

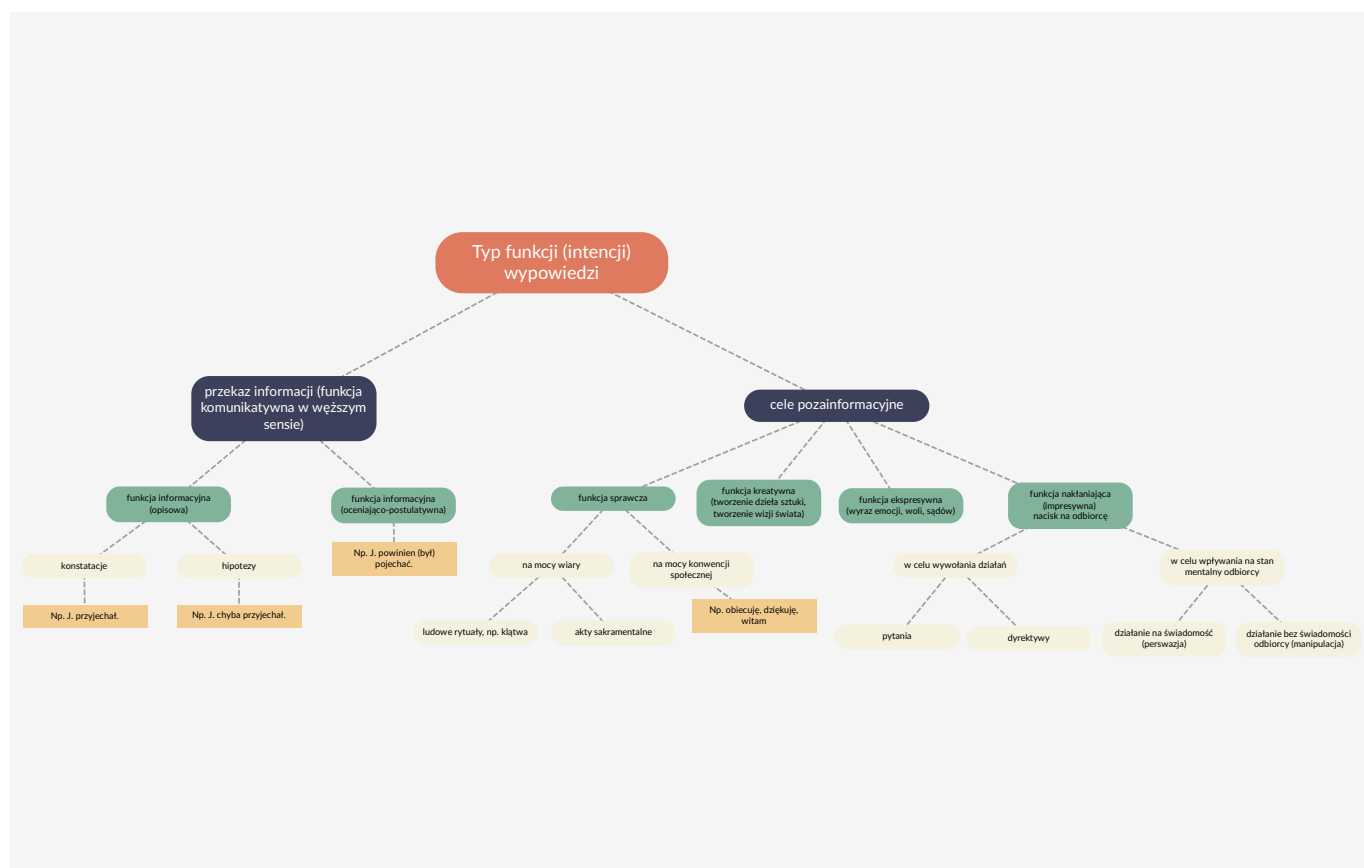
Przeczytaj

Amerykański językoznawca **Roman Jakobson** stworzył model aktu komunikacji, wyszczególniając wszystkie czynniki, które muszą zaistnieć, aby akt był skuteczny:

Źródło: Contentplus.pl sp. z o.o.

Każdy akt komunikacji językowej ma jakiś cel, a z nim łączy się [intencja wypowiedzi](#). To od konkretnego celu zależy, jakimi środkami językowymi posłużymy się, by go osiągnąć.

Źródło: *Nauka o języku dla polonistów. Wybór zagadnień*, pod red. S. Dubisza, Warszawa 1994.

Jak widać na przedstawionym schemacie, oddzielone zostały na nim wypowiedzi, których jedynym celem jest poinformowanie odbiorcy o pewnym stanie rzeczy od wypowiedzi, które mają inne cele. Wypowiedzi o **funkcji informacyjnej** mogą być opisowe, np. *Jan przyjechał*, *Dzisiaj jest piękna pogoda* lub o funkcji hipotezy *Jan podobno przyjechał*, *Być może jutro będzie zimno* lub oceniająco-postulatywne, np. *Jan powinien odwiedzić dzisiaj chorą matkę*.

Najdalej od wypowiedzi informacyjnych znajdują się **wypowiedzi sprawcze**, których celem nie jest informowanie, lecz stwarzanie pewnych stanów rzeczy.

Funkcja nakłaniająca (impresywna, konatywna), mocno angażująca odbiorcę, jest zróżnicowana. Nacisk na odbiorcę może mieć na celu zadanie pytania, wydanie rozkazu, poproszenie o coś, a także wpłynięcie na odbiorcę przez perswazję bądź działania unikające jawnego przekonywania.

Wypowiedzi o **funkcji ekspresywnej** nie są zorientowane na odbiorcę, jest to ekspresja woli, emocji i sądów. Wypowiedzi mają charakterystyczne formy językowe, głównie intymacyjne.

Wreszcie ostatni typ wypowiedzi to **wypowiedzi poetyckie**, przy których można mówić o funkcji kreatywnej języka. Celem wypowiedzi jest kreacja pewnego świata, który jest inny niż ten, do którego odnoszą się wypowiedzi informacyjne.

Presupozycja

Intencja wypowiedzi może mieć znaczenie dosłowne lub implikowane (presupozycja).
Czym jest presupozycja?

“ Encyklopedia językoznawstwa ogólnego

Termin wprowadzony przez P.F. Strawsona (1950) na oznaczenie zdania, które wynika z danego wypowiedzenia bez względu na to, czy wypowiedzenie to ma formę twierdzącą czy przeczącą. Np. zdanie *Dom jest otwarty* presuponowane jest zarówno przez zdanie *Jan wie, że dom jest otwarty*, jak i przez zdanie *Jan nie wie, że dom jest otwarty*. Podobnie zarówno zdanie *Obecny król Francji jest łysy*, jak i jego negacja *Obecny król Francji nie jest łysy* presuponują zdanie *Francja ma króla* lub *Istnieje król Francji*. [...]

Niektórzy rozszerzają zakres stosowania tego pojęcia także na wypowiedzenia inne niż oznajmujące, przede wszystkim pytania uzupełniające i rozkazujące, np. zdania *Co Janek niesie?* oraz *Zamknij okno!* presuponują odpowiednio: *Janek coś niesie*, *Okno jest otwarte*. W stosunku do nich podana wyżej definicja nie sprawdza się, ponieważ formy zaprzeczone pytań i rozkazów mogą presuponować odmienne treści aniżeli formy twierdzące, por. *Czego Janek nie niesie?*, które presuponuje, że jest coś, czego Janek nie niesie, nie zaś, że Janek coś niesie. Ażeby objąć takie wypadki pojęciem presupozycji, utożsamia się ją z warunkiem fortunności użycia danego wypowiedzenia. Jeśli okno jest zamknięte, użycie wypowiedzenia *Zamknij okno* nie ma sensu (jest niefortunne). Wypowiedzenia oznajmujące, które nie spełniają warunku fortunności, niektórzy uważają za nieposiadające odniesienia do rzeczywistości, tzn. za niebędące ani prawdziwymi, ani fałszywymi.

Źródło: *Encyklopedia językoznawstwa ogólnego*, red. K. Polański, Wrocław-Warszawa-Kraków 1993, s. 424.

Słownik

wypowiedź

wyrażona przez kogoś ustnie lub pisemnie myśl na jakiś temat

intencja

(łac. *intentio* – rozciągnięcie, natężenie, usiłowanie) – zamiar, zamysł; cel, motyw działania

Schemat

Polecenie 1

Zapoznaj się ze schematem, a następnie do każdej kategorii dopisz własne przykłady.

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Polecenie 2

Spośród przedstawionych na schemacie intencji wypowiedzi wybierz trzy, a następnie przyporządkuj im funkcje (sprawcza, nakłaniająca, informacyjna).

Słownik

aprobata

(łac. *approbatus* - potwierdzać, dowodzić) - określenie czegoś za właściwe; przyzwolenie, zgoda, zatwierdzenie, pochwała

provokacja

(łac. *provocatio* - wywołanie) - działanie lub jego efekt mające na celu zaszokowanie kogoś, wywołanie w kimś jakichś emocji lub niekontrolowanych zachowań

Sprawdź się

Pokaż ćwiczenia:

Ćwiczenie 1

Połącz w pary przykład wypowiedzi z intencją.

No i co teraz? Rezygnujemy z tego
wszystkiego!

aprobata

Zgadzam się na twój udział w tym
wydarzeniu.

prośba

Wydźcie stąd natychmiast!

rozkaz

Czy możesz zamknąć drzwi?

prowokacja

Ćwiczenie 2

Oznacz w tekście zdania, których intencją jest: przekazanie informacji – kolorem zielonym, przepraszenie – kolorem niebieskim, prowokacja – kolorem żółtym. Oznacz w tekście zdania, których intencją jest: przekazanie informacji – kolorem zielonym; przepraszenie – kolorem niebieskim; prowokacja – kolorem fioletowym..

 niebieski

 zielony

 fioletowy

„– Przepraszam najuprzejmiej, ale ośmielam się przypomnieć, że między innymi poleciały tam z sufitu banknoty... - Bufetowy zniżył głos i obejrzał się z zażenowaniem. – No i wszyscy je łapali. [...] Przychodzi więc do mnie do bufetu młody człowiek, daje czerwońca, ja mu wydaję osiem pięćdziesiąt reszty... [...] A dzisiaj sprawdzam kasę – a w kasie zamiast pieniędzy – kawałki papieru. Na sto dziewięć rubli nacięli bufet.
– Aj-ja-jaj! – zawołał artysta. – Czyżby oni naprawdę sądzili, że to są prawdziwe pieniądze? Nawet nie dopuszczam do siebie myśli, że mogli zrobić to świadomie. [...] Czyżby kanciarze? – zapytał gościa zaniepokojony mag. – Czyżby wśród mieszkańców Moskwy mogli się znaleźć kanciarze?”

Źródło: Michaił Bułhakow, *Mistrz i Małgorzata*, tłum. I. Lewandowska, W. Dąbrowski, Warszawa 2017, s. 282–283.

Ćwiczenie 3

Ćwiczenie 4

Zaznacz intencję poniższych wypowiedzi.

Nigdy tego nie powtórzę!

☐ ostrzeżenie

☐ obietnica

Na twoim miejscu zrobiłabym to zadanie dzisiaj, dzięki temu miałbyś więcej czasu jutro.

☐ rada

☐ polecenie

Bardzo dobrze sobie poradziliście!

☐ aprobata

☐ pytanie

Mógłbyś wyłączyć telewizor? Rozprasza mnie, gdy pracuję.

☐ prośba

☐ rozkaz

Ćwiczenie 5

Rozwiń zdanie pojedyncze nierozwinięte *Przyjdę wieczorem* w taki sposób, żeby wyrażało (w kolejnych zdaniach): obietnicę, groźbę, zobowiązanie, obawę.

Określ intencje wypowiedzi bohaterów podanych bajek Ignacego Krasickiego.

((Ignacy Krasicki

Kulawy i ślepy

Nióśł ślepy kulawego, dobrze im się działo;
Ale że to ślepemu nieznośno się zdało,
Iż musiał zawżdy słuchać, co kulawy prawi,
Wziął kij w rękę: „Ten – rzecz – z szwanku nas wybawi!”
Idą; a wtem kulawy krzyknie: „Umknij w lewo!”
Ślepy wprost i, choć z kijem, uderzył łbem w drzewo.

Źródło: Ignacy Krasicki, *Kulawy i ślepy*, [w:] tegoż, *Wybór bajek i satyr*, Kraków 2018, s. 9.

((Ignacy Krasicki

Ptaszki w klatce

„Czegóż płaczesz? – staremu mówił czyżyk młody –
Masz teraz lepsze w klatce niż w polu wygody”.
„Tyś w niej zrodzon – rzekł stary – przeto ci wybaczę;
Jam był wolny, dziś w klatce – i dlatego płaczę”.

Źródło: Ignacy Krasicki, *Ptaszki w klatce*, [w:] Ignacy Krasicki, *Wybór bajek i satyr*, Kraków 2018, s. 11.

((Ignacy Krasicki

Konie i furman

Koniom, co szły przy dyszlu, powtarzał woźnica:

„Nie dajcie się wyprzedzić **tym, co są u lica**”.

Goniły się pod wieczór zacząwszy od rana.

Wtem jeden z przechodzących rzecze do furmana:

„Cóż ci stąd, że cię słucha głupich bydląt rzesza?”

A furman: „Konie głupie, ale wóz pospiesza”.

Źródło: Ignacy Krasicki, *Konie i furman*, [w:] Ignacy Krasicki, *Wybór bajek i satyr*, Kraków 2018, s. 16.

Ćwiczenie 7

Z poniższych zdań wypisz intencję wypowiedzi jako aktu o znaczeniu dosłownym, a także implikowanym (presupozycję).

1. Marcin kupił sobie obiad.
2. Idź na dwór!
3. Czy możesz zgasić światło?

Ćwiczenie 8

Ułóż dialog, w którym znajdą się wypowiedzi z intencją: prośby, aprobaty i obietnicy.

Dla nauczyciela

Autor: Anna Grabarczyk

Przedmiot: Język polski

Temat: Intencja wypowiedzi

Grupa docelowa:

Szkoła ponadpodstawowa, liceum ogólnokształcące, technikum, zakres podstawowy i rozszerzony

Podstawa programowa:

Zakres podstawowy

Cele kształcenia – wymagania ogólne

III. Tworzenie wypowiedzi.

2. Wykorzystanie kompetencji językowych i komunikacyjnych w wypowiedziach ustnych i pisemnych.

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

II. Kształcenie językowe.

1. Gramatyka języka polskiego. Uczeń:

1) wykorzystuje wiedzę z dziedziny fleksji, słowotwórstwa, frazeologii i składni w analizie i interpretacji tekstów oraz tworzeniu własnych wypowiedzi;

3. Komunikacja językowa i kultura języka. Uczeń:

2) zna pojęcie aktu komunikacji językowej oraz jego składowe (komunikat, nadawca, odbiorca, kod, kontekst, kontakt);

3) rozpoznaje i określa funkcje tekstu (informatywną, poetycką, metajęzykową, ekspresywną, impresywną – w tym perswazyjną);

III. Tworzenie wypowiedzi.

2. Mówienie i pisanie. Uczeń:

1) zgadza się z cudzymi poglądami lub polemizuje z nimi, rzeczowo uzasadniając własne zdanie;

4) zgodnie z normami formułuje pytania, odpowiedzi, oceny, redaguje informacje, uzasadnienia, komentarze, głos w dyskusji;

IV. Samokształcenie.

9. wykorzystuje multimedialne źródła informacji oraz dokonuje ich krytycznej oceny;

Zakres rozszerzony

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

II. Kształcenie językowe.

3. Komunikacja językowa i kultura języka. Uczeń: spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto:

1) określa intencję wypowiedzi jako aktu o dwóch znaczeniach: dosłownym i implikowanym (presupozycja);

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się;
- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji;
- kompetencje w zakresie wielojęzyczności;
- kompetencje w zakresie świadomości i ekspresji kulturalnej.

Cele operacyjn. Uczeń:

- wyjaśni, czym jest intencja wypowiedzi;
- rozpozna typy intencji wypowiedzi;
- odróżni znaczenie dosłowne od implikowanego.

Strategie nauczania:

- konstruktywizm;
- konektywizm.

Metody i techniki nauczania:

- ćwiczeń przedmiotowych;
- z użyciem komputera;
- dyskusja.

Formy pracy:

- praca indywidualna;
- praca w parach;
- praca w grupach;
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami, słuchawkami i dostępem do internetu;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda.

Przebieg lekcji

Faza wprowadzająca:

1. Nauczyciel przedstawia cel i temat zajęć.

2. Nauczyciel prosi uczniów o przygotowanie na tablicy mapy myśli związanej ze słowem *intencja*. Następnie, aby bardziej rozbudować tę mapę, uczniowie zapoznają się z sekcjami „Wprowadzenie” i „Przeczytaj”.

Faza realizacyjna:

1. Uczniowie analizują schemat zamieszczony w sekcji „Przeczytaj” dotyczący typów intencji wypowiedzi. Następnie dzielą się na kilkusobowe grupy, których zadaniem jest przygotowanie przykładów zdań do każdej podanej funkcji.
W dalszej części tego zadania uczniowie zapoznają się ze schematem z multimedium i spośród przedstawionych na schemacie intencji wypowiedzi wybierają trzy, a następnie przyporządkowują im funkcje.
2. Uczniowie indywidualnie wykonują ćwiczenia 1, 2, 3, 4 z sekcji „Sprawdź się”. Po upływie wyznaczonego czasu nauczyciel prosi wybranych uczniów o przedstawienie odpowiedzi i weryfikuje ich poprawność.
3. Nauczyciel prosi uczniów, by podzieli się na dwie grupy. Informuje, że będą uczestniczyć w dyskusji związanej z tematem lekcji „Intencja wypowiedzi”. Wyjaśnia, że ten typ dyskusji określany jest jako akwarium.
Pierwsza grupa siada w kręgu i dyskutuje na temat: Czy intencja to takie ukształtowanie wypowiedzi, aby osiągnąć zamierzony cel? (jeśli uczniowie nie potrafią sami znaleźć argumentów, nauczyciel może na początku naprowadzić uczniów).
Nauczyciel wyjaśnia, że w tym samym czasie druga grupa zajmuje miejsca dookoła i obserwuje przebieg dyskusji. Jej zadaniem jest analiza doboru i skuteczności argumentów, przestrzegania zasad i ogólnego przebiegu rozmowy. Nauczyciel wyznacza dokładny czas dyskusji.
Po zakończeniu dyskusji uczniowie mogą zamienić się rolami. Następnie nauczyciel prosi chętne osoby o dokonanie oceny umiejętności prowadzenia dyskusji, trzymania się tematu, doboru argumentów grupy dyskutującej.

Faza podsumowująca:

1. Uczniowie w parach wykonują pozostałe ćwiczenia z sekcji „Sprawdź się”. Po upływie określonego czasu następuje weryfikacja poprawności rozwiązywanych zadań.
2. Nauczyciel omawia ewentualne problemy z rozwiązaniem ćwiczeń z sekcji „Sprawdź się”.
3. Nauczyciel ponownie odczytuje temat lekcji i inicjuje krótką rozmowę na temat kryteriów sukcesu. Zadaje również pytania podsumowujące i prosi wybranych uczniów o odpowiedzi.

Praca domowa:

1. Na podstawie schematu zamieszczonego w sekcji multimedialnej dopisz własne przykłady do każdej kategorii.

Materiały pomocnicze:

- *Encyklopedia językoznawstwa ogólnego*, red. K. Polański, Wrocław-Warszawa-Kraków 1993.

Wskazówki metodyczne

- Nauczyciel może wykorzystać medium w sekcji „Schemat” do podsumowania lekcji.